

ГОДИНА IV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 9.

УРЕЂЕУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУНА ПО ТАВАКА. — СТОЈИ ЗА ПОРУСАД 40. ДАНА ОТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСИ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30. ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

Сабор хрватски није узео у расправу основу, коју је позориши одбор већ пре подруг године дана саставио о уређењу народног по зоришта у Загребу, него је свој задатак пре ма народном позоришту решио у овај мах једино тим, што је упутио земаљску владу да се постара о начину, како земља, код других својих и великих и преких потреба, не би била приморана принети за народно позориште и већих жртава, него што су садашње.

Ми држимо, веле „Нар. нов.“, да је овај заједњач саборски у данашњим околностима нашега народног позоришта „био“ једино сходан и уместан. Околности су те тако жалосне да се туђински елеменат, који у нашој средини и од нас живи, усудио већ заметати и питање о опстанку овога нашега културно-народнога завода. У овим околностима прихватити и извести основу, коју је славне успомене др. Дежман о уређењу народног позоришта израдио, а позориши одбор с малим изменама усвојио, не би друго значило, него на трулу дашчару подигнути чврсти кров од печених цигаља, само за то, да ову дашчару својом тежином што пре поруши.

Мањак у нашем народном позоришту повлачи се од године 1870., од онога времена, од како је драма приоддана и опера. Они исти узроци, који су криви данашњој финансијској неволи угарске државе, такођер су извор гроничном мањаку нашега народног позоришта. Не обзируји се на истину оне изреке, која каже, да ће далеко доћи само онај, који лагано иде, ми смо у свом патриотичном заносу држали, да нам не треба с малим почивати, него да се без сваке проправе можемо одмах попети на врх врха позоришне уметности.

Било би добро, да бар данас увидимо своју погрешку и разаберемо своју обману. Хвалимо

се, да имамо своју, народну оперу! Питајмо се искрено, по чому је данашња наша опера народна? Да ли по музици или по друштву? Ни по једном, ни по другом. У нас нема јоште ни једне шаљиве игре, која би могла издржати суд критике и објинства, камо ли, да бисмо имали народну оперу, осим ако се тим именом креши овај или онај хрватски либрето, на ког су сложена два три народна звuka. А опорно друштво? О њему не ћемо ни говорити докле девет десетина чланова наше народне опере не умеју ни речи народне.

За што ово истичемо? Јамачно не за то, да обрадујемо оне елементе у нашој престоници, који доказују, да ми несмо кадри имати народну оперу, ни народну драму, па да би с тога требало наше драматско друштво заменити немачким, а опорно може бити талијанским. Ако се с онима, који с нашим позориштем нису задовољни, слажемо, не бива то с тога, што бисмо њиховим непатриотичним намерама хтели поћи на руку, него на против с тога, што бисмо жељели постакнути, да се потражи начин и јемство, којим би наше позориште могло сатрти овај опаки туђински дух у нашој средини стално и до краја.

Наše народно позориште животари с тога, што нема здрава и чврста народна темеља. Да се овај народни храм уздигне, позвани су у првом реду наши њижевници. Ови пак — пека нам опросте истину, које је и горка — не само да ретко када гледају, да створе што самостално на пољу драматском, него се ни толико не старају да бар преведу за наше позориште добра и признатија туђа дела драматска.

С драматским репертоаром било би јоште и помози Боже, али која хасна, кад није доста сила, да га систематично употребљују. Можемо

се доиста похвалити, да наша драма има како мушких, тако и женских чланова, који би своје улоге и на већим позориштима од нашега с потпуном чашћу извршивали. Но ако само један од ових чланова оболи, не може бити представе, бар не заказане, јер му нема замене, и тада је већ читав репертоар поремећен, тада се даје штогод, ма и не било у кући објинства, само да се не каже, да се позориште морало затворити, док болесни глумац или глумица не оздрави.

То је једна од највећих невоља нашега позоришта, у том је један од највећих узрока ње-

гово глошег материјалнога стања. Наше позориште остаје и остаће стационарно, докле се год не побринемо за ваљан подмладак глумачки. За то се пак иште понажи пре драматска школа, о којој држимо, да се и могла и имала увести у онај мах, чим је сабор прву субвенцију народноме позоришту дозволио. У нас не само да тој школи нема ни трага ни гласа, него, што је јоште жалосније, у нас се за време позоришног одмора никад ништа не учи, а кад нова сезона приспе, управа јоште не зна, који би комад извадила из закутка за прву представу.

(Свршике се.)

ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

Енглеско позориште стекло је у свету гласа, што има свога Шекспира. Било, да се говори о његовим даровитим претечама, што овоме драматском месији поравнаше стазу, било пак о његовим последницима, који од њега примили свога видела: он ће увек бити и остати златни прстен, око којега се савијају свеколике жице посматрања, јер баш његова дела приказују у највећем савршенству све, што је особине енглеске, па модерне драме — на спрам старинске класичке.

Ова је особина, по својој језгри, у цртању карактера, који нам приказују радене особе не као представнике мислених идеја, не ни као голе прилике свога рода и вида, него као извесне, јасно изведене особности; срећа или несрећа им пониче из властитог мишљења и рада, а не као у Јелина, да је то намењено судбином, која осим њих суди и расуђује по тешкој невољи.

У Шекспира је моћ, да ствара карактере разнолике, допрла тако на велико, с мислиши од особа у његовим драмама, да гледаш доиста пред собом људе од пути и крви, који без разлике, било добри или опаки, судуди или мудри — најживље покрећу у нама саучешћа, и то тим већма, што им ближе приступимо, што већма гледамо, да их проникнемо.

У овоме смислу нити има стари већ нити нови песника, којега бисмо могли, ма и само из далека, по драматској снази творачкој успоредити са Шекспиром.

Свака његова драма свет вам је то за себе, у којем разноликост карактера, што се ту састају, изроди сукоб, из којега се разведе заношувајадња, развитак јој и разграњање, обрт и после-дак заврши се, како је које градиво, трагично па потреса, или весело.

И другим је песницима за руком испадало створити драматске карактере, који се одређеним обележјем, што пониче из рођене им природе, тачно разликују један од другог, имајући послу да заједно изведу радњу, што заноси и потреса и вештачким захтевима одговара са свим, али ти карактери казују нам човека понажиши само с једне стране, и као да су скројени или за онај комад, у ком се јављају, те никад даље не дониру, осим тога оквира. Лако их је прозре-ти, мало градива дају за размишљање и тичу нас се само толико, колико они комад држе или њих комад држи.

Шекспирови карактери пак измакли су преко граница његових драма тако далеко, као што дух човечији надмашује тело; они су непостижљиви као год и живот. Од двеста и толико година гледају највећи песници и мислиоци да растумаче те карактере, па још нису на крај изашли, и биће ту још и тисућама година за тумачење без изласка крају; откриваће се нове и нове стране вечитих им животних истине и поправљати старе заблуде. Јер ни који други песник не умеде као Шекспир, да у свакој прилици покаже човека *sub specie aeterni*, какав је

од кон до кон века, да увек ствара читаве људе, па чак и онде, где ради економије у комаду могу да се прикажу тек поједине црте карактера којег — даде нам могућства, да по њима погодимо целину, као дрво по листу или по плоду.

Овакога песника, са толиком животном снагом стваралачком, који вавек црпи из праизвора животног, и под кратковечним умем да открива што је вечно — таког песника човек са свим да оцени, иште се, да се потруди свом силом духа свога, а чим се ко дубље упусти у испитивање, пониче отуд и сама собом смерна односност, без које се не да он разумети како треба.

Ако мисли већа дела шекспирова да ће моћи исто тако лако пронићи, као од прилике гетова и шилерова, тај ће у том наћи тек пола уживања, не само за то, што му је Шекспир туђе лозе и корена и из другог неког времена, које човек мора познавати па да га разуме, него и због тога, што се он сав иза свога створа скрива и многе тих његових красота ваља тражити као изворе у тамној густини шумској. К томе долази и тадашњи обичај у драматских песника, да у своје комаде уплату сила ствари, које су за научак и за забаву радозналој публици, а с комадом самим немају послана никаква. — као што су наговештавање прилика, које су у овај пар на пикету, или стања и лица те, кад се то по-грешно тумачи, као што доста често бива, худи

то комаду, или чак и песнику, као што многи још једнако траже да обешчасте светлу усно-мену шекспирову гадним цртама, које није само да су неистините него ни су никад ни бити могле. Тако налази се — да само један пример наведемо — и у делима Гервина и Крајсига, која су написана толиком љубављу и проницањем, она стара приповетка, како је Шекспир крадом дивљач ловио, ма да је одавна доказано, да је то просто измишљено, и још Гервин о том своје мисли разлаže, које су исто тако без основа као и та сама гатка.*)

* Зна се сад, да Сер-Тома Лусеј није никад ни имао гаја за дивљач, те по том се и само каже, да у том гају, којега никад није било, није се ни могла дивљач красти. Но томе дакле није ни Шекспир могао од Сер-Томе гонен бити и од његова зла бегати. Ипак веле, да је после осамнаест година Шекспир улучио згоду да се подсмеће Сер-Томи, метнувши особи Роберту Челу, инонсита са својих предака, у грб дванаест штука (lutes), а тим циљајући на Сер-Тому, у којега никад таквог грба не беше! Шекспирова та од освете досетка нема у истини пишта са штукама, него је она изашла отуд, што стран један свештеник, који сваку реч наопако изговара па и реч lutes (louses.) Зарад допуне овог супудастог нагађања наводе доиста, тешко је појмити, како људи паметни и могу таку подметчину придевати укусу шекспирову.

(Наставиће се.)

СЛУСТАЊА.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Маркова сабља,” „Шаран.“) На дан светога Саве, првог просветитеља српског, била је у народном позоришту свечана представа. Да, свечана представа, али без света — рехао би какав наш лош каламбуриста. И заиста чудни су то знаци времена, да им „Маркова сабља“, у којој нам се тако лепо износе сви знатнији моменти наше повеснице, није у стању више, да привуче свет у позориште, где му се приружа прилика да слуша добре поуке, што их вила даје, од којих нам је нарочито у памети остало: „А где вера закон царује; где се знање и наука штује; где рад и оби у дане претвара; где свак прво за оштете се ствара; где је чисто и тело и душа; и где млађи старијега слуша, а старији свог млађега нази; где с' поштевање ногама не гази; где се жртве драговољно дају; реч испрена где ј' у обичају; братска слога где сва срца грије; где издаје и зависти није; где се најпре зида, поправља и ствара, а тек што је трошио, напокон обара;

где с' разуму срце вољно покорава; ту је храм слободе, ту је срећа права!“ Златне речи, које би требао сваки Србин да дубоко у срце и памет своју уреже.

Представа „Маркове сабље“ испала је врло добро. Слике су све лепе биле, и лепо осветљене. Од њих се нарочито публици допала и бурно допадање изазвала је слика: сеоба српска под патријархом Арсенијем Чаројевићем, и слика у којој долазе: Сава Текелија, Вук Ст. Карадзић, Доситије Обрадовић и Јован Ст. Поповић. — У „Шарану“ имао је Вујић (Панта) тежак задатак. После Телечког и Ружића, које смо у том образу овде гледали, одвише је смело било прихватити се тога задатка, а што је ипак Вујић све оне, који нису видели бољег чича Панту задовољио, доказ је, да има у њему градива, из ког бе се моријивим ученjem временом истесати добар приказиваč улога од чича Пантиће врсте.

—р—

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

28. ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У СРЕДУ 22 ЈАНУАРА 1875. УПРЕТИЛАТИ 19.

ПАРИЈСКИ ЖОЧИЈАЦ.

Позоришна игра у 5 чинова, по француском оригиналу прерадио Ј. Хајман, с немачког превео М. Х. С.

ОСОБЕ У ПРВОМ И ДРУГОМ ЧИНУ.

Клод Тибо	штампарија
Мадлен, жена му	штампарија
Марија, дете им	штампарија
Шијер, чизмар и звонар	штампарија
Роже	штампарија
Странац	штампарија

Збива се у Савоји 1775 године.

ОСОБЕ У ТРЕЋЕМ ЧЕТВРТОМ И ПЕТОМ ЧИНУ.

Гроф Дарео	штампарија
Грофица, жена му	штампарија
Марија, ћка јој	штампарија
Роже, пуковник	штампарија
Клод	штампарија
Шијер	штампарија
Марсель	штампарија
Франсоа	штампарија
Жан, послужитељ пуковника	штампарија

Збива се у Паризу 1809 године.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 д. а вр. у српској народној задуженој штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Поштовани претплатници умољавају се, да би изволели исплатити први а сада већ и други део своје претплате или у трговини браће Поповића или у вече на каси.

БОЛУЈЕ: Ј. САЈЕВИЋКА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.